

İslam Mezhepleri Tarihi 8. Koordinasyon Toplantısı (28-30 Nisan 2023 - Rize)

Departmental Meeting of the Department of History of Islamic Sects
(28-30 April 2023 - Rize)

Kadir GÖMBEYAZ*

Öz

Ülkemizde İlahiyat Fakülteleri bünyesindeki anabilim dalları kendi meselelerini görüşmek ve anabilim dalı öğretim elemanlarının birbirlerini tanıması, görüş alışverişinde bulunması gibi amaçlarla zaman zaman belli periyotlarla bir araya gelmektedir. Bunlardan biri de İslam Mezhepleri Tarihi anabilim dalıdır. En son 2019 yılında biraraya gelen anabilim dalı öğretim elemanları pandemi sebebiyle ara verdikleri toplantılarına bu sene 28-30 Nisan 2023 tarihleri arasında Rize'de devam ettiler. Daha önce anabilim dalının kendi iç meselelerinin müzakeresi yanında program içerisinde konulu çalıştay veya sempozyum da içeren toplantılarda bu sene farklı bir yol

Abstract

In our country, the departments within the Faculties of Theology come together from time to time for the purposes of discussing their own issues and for the academic staff of the department to get to know each other and exchange views. One of them is the Department of History of Islamic Sects. The members of the department, who came together for the last time in 2019, continued their meetings, which they took a break due to the pandemic, in Rize between 28-30 April 2023 this year. In the meetings that previously included a workshop or symposium on the subject, as well as the discussion of the internal issues of the department, a different path was followed

* Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Kalam ve İtikadi İslam Mezhepleri Anabilim Dalı/ Kocaeli, Türkiye/ e-Mail: kadir.gombeyaz@kocaeli.edu.tr/ ORCID ID: orcid.org/0000-0002-5204-556

izlendi ve son yıllarda alanda doktora tezini tamamlayanlardan gönüllü olan altı kişinin tezlerine dair sunumlar dinlendi ve müzakere edildi.

Anahtar Kelimeler: İslâm Mezhepleri Tarihi, İlahiyat, İslam Mezhepleri, Koordinasyon, Öğretim

this year, and the presentations of six volunteers who completed their doctoral thesis in the field in recent years were listened and discussed.

Keywords: History of Islamic Sects, Theology, Islamic Sects, Coordination, Teaching

Ülkemizde İlahiyat Fakültelerindeki çeşitli anabilim dalları bünyesinde çalışan öğretim elemanları ve araştırmacılar birbirleriyle tanışmak; bilgi, fikir ve tecrübe alışverişinde bulunmak; anabilim dalının gerek lisans ve lisansüstü eğitim süreçlerinde karşılaşılan problemlerini tartışarak çözümler geliştirmek gerekse de alanın belli başlı araştırma konuları üzerinde bildiri ve müzakerelerle bilgi birikimini arttırmak gibi amaçlarla uzunca bir süredir düzenli periyotlarla koordinasyon toplantıları düzenlemektedir. Bunlar genellikle yılda bir defa ve her yıl başka bir şehirde, o şehirdeki ilahiyat fakültesinin evsahipliğinde gerçekleştirilmektedir. Bu tarz koordinasyon toplantılarını gerçekleştiren anabilim dallarından biri de Temel İslam Bilimleri içerisinde diğerlerine nispeten daha genç konumdaki İslam Mezhepleri Tarihi'dir.

İlki 2007 yılında Ankara'da gerçekleştirilen İslam Mezhepleri Tarihi koordinasyon toplantıları, daha sonra sırasıyla 2010'da Elazığ'da, 2012'de Isparta'da, 2013'de Çorum'da, 2014'de Sivas'ta, 2015'de Konya'da ve 2019'da Antalya'da gerçekleşmişti. Pandemi nedeniyle ara verilmek durumunda kalınan toplantıların sekizincisi 28-30 Nisan 2023 tarihlerinde Rize'de Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı koordinasyonunda gerçekleştirildi.

Koordinasyon toplantıları hiç şüphesiz birçok faydanın husule geldiği değerli organizasyonlardır. Öncelikle saha bünyesinde çalışan araştırmacıların birbirini tanıması, bilgi ve fikir alışverişinde bulunması, geleceğe dair birtakım ortak çalışma imkanları geliştirmesi bu faydalardandır. Bunun yanı sıra bu toplantılar alana dair güçlü bir aidiyet ve farkındalık sağlar. Alanın çalışanları kendilerini geniş bir ailenin üyesi olarak hisseder. Tabi bazen bu aidiyet duygusu olması gereken boyutu aşır anabilim dalı övücülüğüne ve fetişizmine de dönüşebilir. Dışarıdan eleştirel bir gözün bulunmaması, anabilim dalının kendini en önemli ve elzem birim olarak görmesi ve alan körlüğü gibi risklere karşı uyanık olunmalıdır.

Koordinasyon toplantıları aynı zamanda henüz yolun başında olan genç araştırmacılar için bir tür hizmet içi eğitim imkânı sunan eşsiz bir fırsattır. Eserlerini okuduğu kişileri bizzat tanımak, kimden

neyi alıp neyi alamayacağına dair öngörüler geliştirmek, bilimsel atmosferi teneffüs etmek büyük kazançtır. O nedenle bu toplantıların bilimsel gücü ve çıktılarının yüksek olması, ayrıca fikirlerin ve iddiaların saygı temelli ahlaki bir ilişki içerisinde ama sıkı biçimde tartışılıp müzakere edilmesi, kısacası âdâbu'l-bahs (tartışma ve araştırma ahlakı) denilen ilmin uygulamalı olarak görülmesi çok kıymetli olacaktır. Bilimselliği düşük sunum ve konuşmalar, kişiler arasındaki ilişkilerin ahlaklıktan yoksunluğu, ideolojik kavga ve baskılamaları gözlemlemek genç araştırmacılar için pek müspet neticeler vermeyecektir. Bu bağlamda genel olarak ilahiyat fakülteleri anabilim dallarının koordinasyon toplantılarının müspet sonuçlar verdiğini söylemek, en azından bu ümidi korumak, mümkündür.

Bu yıl Rize’de düzenlenen İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı 8. Koordinasyon Toplantısı açılış bölümü Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Toplantı Salonu’da, geri kalan kısımları ise organizasyonu üstlenen ekipçe belirlenen otelde gerçekleşti. Gerek törensever bir millet olușumuz gerekse de bu tarz toplantıların mutfağında yadsınamaz katkıları bulunan kurumların varlığı bu toplantıların açılış ve protokol konuşmaları ile başlamasını gerekli kılmaktadır. Dozu ve süresi iyi ayarlanmış açılış oturumu ev sahibi fakültenin İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim dalı başkanı Prof. Dr. Ahmet İshak Demir’in selamlama konuşması ile başladı. Protokol konuşmalarının akabinde toplantıya katılamayan ama sahanın emekçisi emekli öğretim üyelerinin gerek yazılı gerekse de görsel mesajları okundu. Bunun akabinde de önceki tüm toplantılara katılmakla birlikte sağlık sebebiyle bu toplantıya katılamayan, anabilim dalının kuruluşunda büyük rolü bulunan, sahanın duayen ismi emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Ethem Ruhi Fığlalı’nın çevrimiçi olarak gerçekleştirdiği konuşma ile devam etti. Fığlalı, konuşmasında İslam Mezhepleri Tarihi alanının önemi, değeri ve fonksiyonunu vurguladı ve toplantıya dair iyi dileklerini sundu. Oturum pandemi sürecinde hayatını kaybeden anabilim dalının öncü isimlerinden Prof. Dr. Hasan Onat’a dair hazırlanmış bir belgeselin izlenimi ile son buldu.

Özünde aynı anabilim dalı çalışanlarının bir araya gelerek bilgi ve fikir alışverişinde bulunması ve alanın eğitim-öğretim süreçleri ile alakalı meselelerinin görüşülmesi gibi işlevler beklenen bu toplantıların sadece bu aktivitelerle yavan kalması güçlü bir ihtimal olduğu için pek çok anabilim dalı, koordinasyon toplantılarının içerisinde konulu çalıştay veya sempozyumlar gerçekleştirmektedir. Nitekim İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı da ilk toplantı hariç diğer koordinasyon toplantılarında sahanın temel meseleleri veya konularından belirlenen başlıklara dair çalıştaylar veya sempozyumlar gerçekleştirmişti. Bunlar 2010’da Elazığ’da “İslam Mezhepleri Tarihi’nde Metodoloji Çalıştayı”, 2012’de Isparta’da “İlahiyat Eğitiminde İslam

Mezhepleri Tarihi'ninin Yeri ve Geleceği Çalıştayı", 2013'de Çorum'da "Ortadoğu'nun Geleceği Açısından Şii-Sünni İlişkileri Sempozyumu", 2014'de Sivas'ta "İsmaililik ve Bâtınî Zihniyet Çalıştayı", 2015'de Konya'da "Selefilik Sempozyumu", 2019'da da Antalya'da "Radikal Akımlar-Tekfir Sorunu Çalıştayı" şeklindeydi. Bu çalıştay ve sempozyumların bir kısmı kitaplaşarak ilim dünyasına kazandırılmıştı. Bu tarz çalıştay ve sempozyumları ihtiva etmesi koordinasyon toplantılarının bilimselliğini arttıran ve güçlendiren durumlardır. Ancak bu noktada çalıştay veya sempozyumların koordinasyon toplantılarının "koordinasyon" niteliğinin önüne geçerek gölgelemesi, başka alan çalışanlarının da sunduğu bildiri ve müzakerelerin bulunması sebebiyle alan etkinliğinden ziyade genel bilimsel bir etkinliğe dönüşmesi, sponsor bulma zorunluluğu nedeniyle belediyeler gibi kurumlarca desteklenebilsin diye harcıalem konuların seçilmesi ve yine ilgi toplansın diye kamuya açılması gibi koordinasyon toplantılarının amaç ve hedeflerinden uzaklaştıran durumlara karşı dikkatli olunmalıdır. Bu noktada İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı'nın önceki çalıştay ve sempozyumlarında çoğunlukla bu dengeyi korumaya çalıştığını, bunun için davet usulü bildirilerin belirlenmesi, alan dışına kısıtlı bir şekilde açılması, az sunum bol müzakere tarzının takip edilmesi gibi başarılı yöntemleri tercih ettiğini söylemek mümkündür. Esasen burada sempozyum türü etkinliklerin genelinde, özellikle de koordinasyon toplantılarında 15 dk gibi kısa sürelere sıkıştırılmayan az sayıda bildirilerin sunulması ile geniş müzakere imkanının hazırlanmasının bu etkinlikleri daha nitelikli hale getireceğinin altını çizmek gerekiyor.

Bu yılki koordinasyon toplantısında çalıştay veya sempozyum icrasından farklı bir yol izlendi. Koordinasyon toplantısı danışma kurulunun tasvibiyle son yıllarda anabilim dalı bünyesinde tamamlanan doktora tezlerinin hazırlayanları tarafından -gönüllülük esasına göre- sunulması şeklinde bir usul belirlendi. Aslında yetkin bir çalıştay veya sempozyum tertibi için yeterli sürenin bulunmaması sebebiyle ortaya çıkan bu teklif, toplantı süresince ve bitiminde faydalı görüldü. Hatta sonraki yıllardaki koordinasyon toplantılarının bir yıl çalıştay/sempozyum, bir yıl da tez sunumları şeklinde yapılabileceği de teklif edildi.

Toplantı öncesinde anabilim dalı içerisinde yapılan duyuru neticesinde gönüllü olarak sunum yapmak isteyen altı araştırmacı iki oturum halinde tezlerine dair sunumlarını gerçekleştirdiler ve bu sunumlar müzakere edildi. Bu oturumlarda, zaten başarıyla savunulmuş tezlerin tabir caizse çok daha geniş katılımlı bir jüri karşısında yeniden savunulması şeklinde bir mahiyete bürünmemesine özen gösterildi.

Her bir oturumda üçer doktora tezinin sunumunun yapıldığı iki oturumdan ilkinde Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Ateşyürek 2019 yılında Hitit Üniversitesi bünyesinde Prof. Dr. Cemil Hakyemez'in danışmanlığında hazırladığı ve 2020 yılında da aynı isimle neşredilen "Ebû Mansûr el-Mâturîdî'nin Fikrî Arka Planı" isimli tezini sundu. Mâturîdî'nin mensubu olduğu Semerkant Kelam Ekolü ile Cûzcâniye Medresesi arasındaki ilişki ve bunların özellikleri, içinde yer aldıkları Maveraünnehir Hanefiliğine katkıları, eleştirileri ve farklılaştığı yerler gibi konuları tartıştı. Elbette Mâturîdî denince akla gelen en temel sorulardan biri, sonraki dönemlerde Ehl-i Sünnet'in iki kelam ekolünden birinin imamı sayılan böyle bir kişinin nasıl oluyor da kaynaklarda ihmal edildiğidir. Bu soruya cevabında Ateşyürek'in, Mâturîdî'nin Hanefi gelenek içerisinde saygı duyulan Hanefi bir âlim olduğuna dikkat çekerek onu gelenek içerisinde bir mezhep imamı şeklinde büyük bir isim olarak aramak şeklinde anakronik bir çabanın problemliliğine dikkat çekmesi önemliydi. Bildirinin müzakereleri esnasında Sönmez Kutlu hocanın oryantalist yazında ve bu etki-deki akademik yazılarda Mâturîdî'nin "meşhur meçhul" olarak anılmasının son yıllarda bulunup neşredilen yayınlarla doğru bir tespit olmaktan uzaklaştığını ve aslında yaygın bir şekilde bilinen biri olduğunu ifade etmesi de kaydedilmesi gereken ve tahkikine yönelik beklenti oluşturan bir noktaydı. Oturumun ikinci bildirisi İsa Koç tarafından 2020 yılında Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi bünyesinde Prof. Dr. M. Saffet Sarıkaya danışmanlığında hazırlanan "Hanbelilik-Eş'arilik ilişkisi (III.-V./IX.-XI. yy.);" başlıklı doktora tezinine dair sunumdu. Ayrıca *Mezhepler Arası Mücadele: Hanbelilik-Eş'arilik İlişkisi* adıyla 2022'de kitap olarak basılan bu çalışmasına dair sunumunda Koç, İslam düşünce tarihinin iki önemli ekolü olan Hanbelilik ile Eş'arilik arasındaki çoğunlukla düşmanca seyreden ilişkinin üç asırlık serencamını meseleler ve önemli figürler özelinde sunmaya gayret etti. Oturumun son bildirisi de Betül Yurtalan'ın 2022 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde Prof. Dr. Mehmet Kalaycı danışmanlığında hazırladığı "Abbâsîlerin Fâtımîlerle Mücadelesi ve Sünniliğe Etkileri" başlıklı tezinine dair sunumuydu. Sunumunda Yurtalan, Abbasîlerin Fâtımî-İsmâîlîlerle giriştiği mücadelenin özellikle 4./10. ve 5./11. asırlardaki seyrine odaklanarak Sünnilik üzerindeki etkilerini tartıştı.

Diğer üç doktora tezinin sunumunun yapıldığı ikinci oturumda önce Samet Karahüseyin, 2021 yılında Erciyes Üniversitesi bünyesinde Prof. Dr. Muharrem Akoğlu danışmanlığında tamamladığı "Mu'tezilî Düşüncenin Farklılaşmasında Kâdî Abdülcebbar" başlıklı doktora tezini sundu. Sunumunda Kâdî Abdülcebbar'ın görüşleri üzerinden Mu'tezile içerisindeki yeri tespit etmeye çalışılırken onun

seleflerinden farklılaştığı yerlere, onlarda gördüğü açıkları kapatmaya, döneminin ve kendisinin içinde bulunduğu şartların da saikiyle Sünni düşünceyle yakınlaşma içerisine girdiğine dikkat çekti. İkinci sunum Halil Işılak'ın 2022 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde Prof. Dr. Sönmez Kutlu'nun danışmanlığında hazırladığı "Safeviler Dönemi İmâmiyye Şiası'nda Tasavvuf Düşüncesi Üzerine Tartışmalar" başlıklı doktora tezi ile ilgiliydi. Bu sunumda Işılak, İmamiyye geleneği içerisinde tasavvuf taraftarları ile karşıtları arasındaki tartışmaların kökenine Safeviler döneminde kaleme alınan eserler üzerinden değindi ve konuya dair bilinmeyen eserlerin tespitiyle yeni verilere ulaşıldığına dikkat çekerek bunları paylaştı. Oturumun son konuşmacısı Osman Bilen, Şırnak Üniversitesi bünyesinde Doç. Dr. Fevzi Rençber danışmanlığında hazırladığı "Ebû Ya'kûb el-Vercelânî (ö. 570/1175) ve İbâdiyye" başlıklı doktora tezinin sunumunu gerçekleştirdi. Bilen, meşhur İbâdî âlim ve müelliflerden Ebû Ya'kûb el-Vercelânî'nin İbâdilik içerisindeki konumunu, onu diğer İbâdilerden ayıran yönlerini, kelimî görüşlerini, tarihe ve diğer mezheplere olan bakış açısını ortaya koymaya çalıştı.

Bu yılki koordinasyon toplantısının dikkat çekici bölümlerden biri de TÜBİTAK projesi kapsamında Cemaat-i İslâmî hakkında araştırma yapmak üzere Pakistan'a giden Kırıkkale Üniversitesi'nden Dr. Öğr. Üyesi Gülşen Yağır Ahmetoğlu'nun Pakistan izlenimleri ile Ankara Üniversitesi'nden Araş. Gör. Semra Ceylan'ın İran izlenimlerini aktarmalarıydı. Fotoğraflar ve tecrübe aktarımlarıyla zenginleşen sunumlar, güncel faal dinî grupların incelenmesini de araştırma sahası içerisinde değerlendiren İslam Mezhepleri Tarihi sahası çalışanları tarafından ilgiyle takip edildi. Bu noktada bu tarz bilgi paylaşımlarının sonraki toplantılarda da kendine yer bulması temennisinde bulunmak isterim.

Koordinasyon toplantısının ikinci gününün gündemi İslam Mezhepleri Tarihi anabilim dalının ve anabilim dalı mensuplarının çeşitli faaliyet alanlarına dair idi. İlk oturum anabilim dalının lisans ve lisansüstü eğitim süreçlerindeki problemleri ve çözüm önerileri üzerine oldu. Prof. Dr. Sönmez Kutlu'nun yönettiği ve konu başlıklarını belirlediği oturum, dileyen katılımcıların söz alarak müzakereleri ile şekillendi. Bu oturumda İslam Mezhepleri Tarihi anabilim dalının kendi içerisinde Klasik İslam Mezhepleri Tarihi ile Çağdaş İslam Akımları şeklinde iki bilim dalından oluştuğuna; ancak Çağdaş İslam Akımları kısmında yeterince araştırma ve tez yapılmadığına, bu alanın geliştirilmesi gerektiğine işaret edildi. İlahiyat Fakültelerinde İslam Mezhepleri Tarihi dersinin toplam ders saati, bu saatlerin dönemlere göre dağılımı gibi noktalarda ortak bir uygulamanın bulunmadığına dikkat çekildi. Bazı fakültelerde 2, bazılarında 3, bazılarında tek dönemde 4, bazılarında 2+2 saat şeklinde olduğu; ancak en

faydalı şeklinin 2+2 şeklinde iki dönemlik toplamda 4 saat olduğu belirtildi ve bu yüzden mümkünse fakülte yönetimlerine teklifte bulunulması önerildi. 2013 yılından önce kurulan ilahiyat fakültelerinde ayrı anabilim dalları halinde olan Kelam ile İslam Mezhepleri Tarihi anabilim dalları, bir süredir yeni açılan İlahiyat Fakültelerinde tek bir anabilim dalı çatısı altında birleştirilmekteydi. Aslında ortak bazı konuları araştırıyor olsalar da kapsam ve metodolojilerindeki farklılık nedeniyle müstakil anabilim dalları olmayı hak eden bu alanların bazı fakültelerde yakın zamanlarda yaptıkları başvurular neticesinde YÖK'ün tasvibiyle yeniden ayrıldıkları ve müstakil iki ana bilim dalı şeklinde eski fakültelerdeki gibi kurgulandığı gündeme getirildi. Buna göre iki anabilim dalının birleşik şekilde olduğu yerlerde müstakil hale gelmesi noktasında bunu gerçekleştirmiş fakültelerin tecrübesinden de yararlanarak müstakilleşmesi teşvik edildi. Bunun yanısıra Kelam Tarihi ile İslam Mezhepler Tarihi arasındaki konu tedahülleri de gündeme geldi. Bu noktada iki anabilim dalının ders içeriklerini görüşerek tekrar ve tedahüllerin azaltılması noktasında istişare etmesinin önemine dikkat çekildi. Daha sonra İslam Mezhepleri Tarihi derslerinin verimli bir şekilde nasıl işlenebileceği konusu müzakere edildi. Alan hocaları kendi fakültelerindeki uygulamalardan bahsetti. Verimin düşmesinde öğrenci sayısının çokluğu, üniversiteye giriş puanlarının ve dolayısıyla öğrenci seviyesinin düşmesi, klasik sınav yapma imkanının öğrenci sayısı nedeniyle güçleşmesi gibi hususlar dile getirildi. Ayrıca anabilim dalı öğretim üyelerinin zoom gibi programlar üzerinden meselelerini belli periyotlarla müzakere etmelerinin faydalı olabileceği de teklif edildi.

Lisansüstü meselelerin görüşüldüğü bölümde Prof. Dr. M. Zeki İşcan bir doktora öğrencisine son yıllarda yazılan İslam Mezhepler Tarihi alanına dair doktora tezlerinin yöntem kısımlarına odaklanan bir doktora semineri yaptırdığını belirterek bu çalışma sürecinde ulaşılan tespit ve bulguları paylaştı. Tespitlerden en dikkat çekici olanlarından biri de anabilim dalı araştırmacılarının sosyal bilimler araştırma yöntemlerine dair yeterince bilgi sahibi olmadığı idi. Yine tezlerde takip edilen ve yöntem olarak sunulan “fikir-hadise irtibatı, zihniyet çözümleyici yöntem, bütüncül tarih anlayışı, şahıslar üzerinde derinleşme, fikirler üzerinde yoğunlaşma, kaynak kritiği, mezhebin ya da şahsın kendi eserlerinden hareket etme, mezhepleri din yerine koymamak, mezhepler üstü bakış, tarafsızlık, bilimsellik” gibi ifadelerin esasen yöntem değil, perspektif veya bakış açısı olduklarının altını çizdi. Son dönemde yapılan tezlerin yöntem kısmında bir başka sıkıntının referans gösterme konusunda olduğuna değindi. Yöntemle ilgili dipnotlarda neredeyse hiç dışardan atıf bulunmamaktadır. Sosyal bilimlerde yöntem çalışmalarına çok az atıf vardır. Artık yöntem, sosyal bilimlerde yöntem sorununu ele alan kitaplar, tarih felsefesi,

bilgi sosyolojisi, politik teoloji, politik psikoloji, gündelik dini hayat ve dini hayatın toplumsal kökenlerini konu edinen antropoloji eserlerine dayanmalıdır. Bu noktada Mehmet Kalaycı'nın çalışmalarımızın onlarca farklı yöntemden beslenmesi, dolayısıyla da yöntem konusunda açık büfe imkânı taşıması gerektiği, belli bir iki tane yöneme ve perspektife tüm alanı mahkûm etmememizin lüzumuna dikkat çekmesi önemliydi. Ayrıca alanımızın geçmişi olarak İlmü'l-Makalat'a kendimizi sıkıştırmamamız gerektiğini, bugün içinde kendimize alan açmak zorunda olduğumuzu belirtmesi de ayrıca not edilmesi gereken bir değerlendirmeydi. Bunun dışında lisansüstü tezlerde konu bulma sıkıntısının önüne geçmek adına içerisinde yapılmış tezler ile çalışılması muhtemel konu önerilerinin paylaşılabilceği çevrimiçi ortak erişimli dosyalar oluşturulması önerildi.

Koordinasyon toplantılarında özellikle değerlendirme oturumlarında birtakım öneriler sunulur, önemli kararlar alınır. Bunların bazıları dernek/vakıf oluşumu, araştırma merkezi tesisi, ihtisas kütüphaneleri kurma gibi kısmen ütopyik kısmen de faydası tartışılabilir olup çoğu da fiiliyata geçmeyen teklifler olabilirken kimisi de 'iyi ki' dedirten bazı ürünlerin ortaya çıkmasına da kaynaklık edebilmektedir. İslam Mezhepleri Tarihi özelinde bunun en güzel örneklerinden biri henüz 2007'deki ilk toplantıda kararı alınıp bir yıl sonra yayın hayatına başlayan ve 2023 itibarıyla 16. yılına giren *e-Makâlât* dergisidir. Alanında önemli bir referans haline gelen dergi, son yıllarda bir nitelik göstergesi işlevi gören 'indeksler tarafından taranabilme' noktasında da epey başarılar elde etmiş süreli bir yayın olarak yoluna devam etmektedir. O nedenle her koordinasyon toplantısının bir oturumu veya en azından bir konu başlığı dergi ile ilgili meselelere ayrılmaktadır. Bu seneki toplantının ikinci gününün ikinci oturumu da *e-Makâlât*'a tahsis edildi. Oturum başkanlığını Prof. Dr. M. Saffet Sarıkaya'nın gerçekleştirdiği ve "e-Makâlât Mezhep Araştırmaları Dergisi Mevcut Yapı ve Sorunlar" başlığı ile dergi editörü Doç. Dr. Rifat Türkel'in sunum yaptığı oturumda derginin gidişatı hakkında genel bilgiler verildi, karşılaşılan birtakım sorunlara değinilerek müzakereye açıldı ve ayrıca derginin yeni kurulları şekillendirildi. Bir sonraki oturumda Doç. Dr. Rifat Türkel'in başkanlığında Mezhep.org sitesi ile alanın mevcut ve muhtemel sosyal medya imkanları müzakere edildi. İlgili sitenin ve sosyal medya platformlarının güncellenmesi kararlaştırılarak bunlardan sorumlu gruplar oluşturuldu. Ayrıca youtube platformunun da aktif bir şekilde kullanılması için danışma ve faaliyet kurulu şeklinde iki kurul oluşturuldu. Bu noktada anabilim dalı bünyesinde çalışan araştırmacıların akademik yayınlarının tanıtıldığı, müzakere edildiği, örneğin başarıyla savunulan doktora tezlerinin ele alındığı, yine anabilim dalının ilgi sahasına giren dini gruplar üzerine güncel veri ve analizlerin paylaşıldığı, alanın meselelerinin

siyasi ve ideolojik bakışlara kurban edilmeden bilimsel ve akademik gücü yüksek şekilde işlendiği dijital yayınların faydalı olabileceği kanaatini taşıdığımı belirtmek isterim.

Bu yılki koordinasyon toplantısının farklı yönlerinden biri de 2019'da gerçekleştirilen bir önceki koordinasyon toplantısından bu yana çeşitli sebeplerle ahirete irtihal eden sahanın üç duayen isminin anıldığı vefa oturumunun bulunması idi. Oturumda covid salgını nedeniyle vefat eden Prof. Dr. Hasan Onat, Mehmet Kalaycı'nın; trafik kazası sebebiyle aramızdan ayrılan Prof. Dr. Sıddık Korkmaz, Ömer Faruk Teber'in ve son olarak yakın zamanda ani bir rahatsızlık sebebiyle dâr-ı bekâya göç eden Prof. Dr. Seyit Bahcivan, Doğan Kaplan'ın sunumlarıyla anıldı. Oturumda ayrıca "Bir Uluslararası Öğrencinin Gözüyle Hasan Hoca" başlıklı sunumuyla Şahin Ahmetoğlu da Hasan Onat'a dair anıları, duygu ve düşünceleriyle katkıda bulundu.

Toplantı, yedinci ve son oturumu olan değerlendirme oturumu ile tamamlandı. Prof. Dr. Cemil Hakyemez'in modere ettiği oturumda Prof. Dr. Ali Avcu, Prof. Dr. Halil İbrahim Bulut, Prof. Dr. Hanifi Şahin, Prof. Harun yıldız, Prof. Dr. Mehmet Atalan ve Prof. Dr. Mustafa Ekinci gerek toplantının geneline gerekse de anabilim dalı ile alakalı meselelere dair mülahaza ve değerlendirmelerini aktardı. Sahayı ilgilendiren birtakım sempozyum ilanları ve davetleri de iletildi.

Koordinasyon toplantıları genel olarak katılımcıların dimağında unutulmaz hatıralar ve damağında güzel tatlar bırakırlar. Ancak bu organizasyonların hazırlanması ve başarıyla tamamlanması görüldüğü kadar kolay değildir. Bundan dolayı kişisel tarihimize değerli bir yaşanmışlık notu düşen İslam Mezhepleri Tarihi 8. Koordinasyon Toplantısı'nın organizasyon ekibine, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı öğretim elemanları Prof. Dr. Ahmet İshak Demir, Dr. Öğr. Üyesi Ümit Erkan ve Araş. Gör. Mustafa Yüce başta olmak üzere katkıda bulunan herkese içten teşekkürler.

Son olarak toplantının tüm video kaydının mezhep.org sitesindeki ilgili duyuru sayfasında yer alan linkler üzerinden istenildiği takdirde izlenebileceğini de not edelim.